

dze). Nic nie stoi zatem na przeszkodzie, aby w państwie, które opiera się na koncepcji pozytywistycznej prawa, istniała akceptacja nurtu prawnonaturalnego. Obie koncepcje prawa mogą się wzajemnie uzupełniać.

Na zakończenie konferencji przewodniczący dr Otto Theisen podziękował wszystkim za referaty i dyskusję. Wyraził również nadzieję na ponowne spotkanie podczas międzynarodowego sympozjum, które odbędzie się w dniach 24-27 września 1998 r. w Lublinie. Temat sympozjum będzie brzmiał: „Demokratyczne państwo prawne a wartości chrześcijańskie w kulturze europejskiej. Doświadczenie i perspektywy”. Organizatorem planowanego spotkania będzie m.in. Fundacja Europejskiej Kultury i Prawa z siedzibą w Lublinie.

Piotr Zakrzewski

SYMPOZJUM „RELIGIA I PRAWO KARNE W STAROŻYTNYM RZYMIE”
W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM
16-17 maja 1997 r.

W starożytnym Rzymie religia odgrywała istotną rolę w życiu społecznym i politycznym. Stanowiła ona, co było charakterystyczne dla politeistycznych religii świata antycznego, jedną ze sfer aktywności państwa. Przepisy religijne, które były regulowane przez prawo publiczne, oddziaływały także na system przestępstw i kar. Szczególnie w archaicznym okresie rozwoju prawa rzymskiego normy sakralne miały bardzo ścisły związek z postępowaniem karnym. W przepisach sakralnych (*sacer esto; consecratio capitis et bonorum*) nauka dopatruje się początków państwowego prawa karania.

Niektórym aspektom religijnym prawa karnego w starożytnym Rzymie została poświęcona dwudniowa konferencja naukowa, która odbyła się w dniach 16 i 17 maja 1997 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Konferencję zorganizowały Katedra Prawa Rzymskiego KUL, Zakład Prawa Rzymskiego UMCS i Zakład Historii Starożytnej UMCS. W konferencji wzięli udział historycy i romanisci z Torunia (UMK), Olsztyna (WSP), Rzeszowa (WSP) i Lublina (KUL i UMCS). Sympozjum to stanowiło trzecią z kolei lubelską sesję naukową z cyklu konferencji poświęconych prawu antycznemu. Pierwsza z nich, pt. „Prawo karne w starożytnym Rzymie”¹,

---

¹ Materiały z konferencji zostały opublikowane w specjalnym, tematycznym numerze „Biuletynu Lubelskiego Towarzystwa Naukowego”, 34(1993), nr 1.

została zorganizowana w maju 1993 r., a druga, nt. „Kara śmierci w starożytnym Rzymie”², w listopadzie 1994 r.

Celem konferencji, zgodnie z jej tytułem, było ukazanie oddziaływania czynników religijnych na niektóre przestępstwa i kary w starożytnym państwie rzymskim, tak w odniesieniu do okresu, kiedy w Rzymie obowiązywała stara religia politeistyczna (okres królewski i republiki), jak i w epoce, kiedy chrześcijaństwo stało się religią uznaną przez państwo (okres cesarstwa).

W pierwszym dniu obrad wygłoszono następujące referaty: prof. dr hab. Leszek Morawiecki (WSP Rzeszów, UMCS); *Sądy boże w starożytności* ks. dr hab. Antoni Dębiński (KUL), *Kara śmierci w świetle literatury wczesnochrześcijańskiej*; dr Danuta Musiał (UMK), *Wystąpienia władz rzymskich przeciwko magom (schyłek republiki i początek pryncypatu)*; prof. dr hab. Marek Kuryłowicz (UMCS, KUL), *Zwalczanie kultów obcych w relacji Tytusa Liwiusza*. Ponadto dr Henryk Kowalski (UMCS) przedstawił referat nt. *Impietas u schyłku republiki rzymskiej*.

Z kolei program drugiego dnia konferencji obejmował następujące wystąpienia: dr Elżbieta Żak (UMCS), *Elementy sakralne i karne w uregulowaniach prawa rzymskiego dotyczących porzucenia dziecka*; dr Wiesław Mossakowski (UMK), *Sakralne zbrodnie Westalek*; dr Krzysztof Amiełańczyk (UMCS), *Parricidium i poena cullei*; mgr Ryszard Sajkowski (WSP Olsztyn), *Julia Augusta a procesy o obrazę majestatu*; dr Dariusz Słapok, *Igrzyska pogrzebowe Cezara – contra leges? contra mores?*

Konferencja zgromadziła ok. 60 osób, przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych. Obrady odznaczały się ożywioną dyskusją, co wolno ocenić jako dowód atrakcyjności obranego tematu. Ponadto przebieg konferencji raz jeszcze potwierdził przydatność tego rodzaju interdyscyplinarnej wymiany poglądów historyków, patrologów i prawników, pozwalających na bardziej całościowy opis różnego rodzaju religijnych aspektów prawa karnego w starożytnym Rzymie.

W trakcie dyskusji podsumowującej obrady został także sformułowany temat kolejnej konferencji („*Crimina et mores*. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie”), która będzie stanowić kontynuację rozpoczętego kilka lat temu cyklu lubelskich sesji naukowych poświęconych karnemu prawu antycznemu.

Ks. Antoni Dębiński

---

² Referaty wygłoszone na konferencji zostały opublikowane w formie książkowej: *Kara śmierci w starożytnym Rzymie*, red. H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 1996.